

об'єднання вітчизняної політичної еліти, основою для якого можуть стати спільні економічні проблеми. Не останню роль у цьому плані також відіграватиме необхідність вирішувати соціальні проблеми, пов'язані із збільшенням рівня соціальної захищеності населення. Така проблема пов'язана із необхідністю відтворення людських ресурсів для забезпечення економічних потреб. Тобто соціально орієнтована економіка можлива лише за умови політичної консолідації значної частини політичних об'єднань держави на основі розуміння ними довгострокової власної перспективи передування при владі. Така перспектива вимагатиме заходів, пов'язаних із відбудовою вітчизняної економіки на основі визначення пріоритетних галузей її розвитку, та вибору вектору у соціальній політиці у бік захисту інтересів професійних робітників.

Саме необхідність збільшення кваліфікації та кількості професійних робітників як фундаменту для відбудови економіки має бути тією причиною, що примусить політиків всерйоз замислюватися над перебудовою системи соціального забезпечення держави, поєднаного із державним регулюванням економіки, метою якого є обмеження вільного ринку і конкуренції та перерозподіл коштів всередині держави шляхом запровадження прогресивного оподаткування, що є чи не єдиним шляхом, який може уникнути серйозних соціальних конфліктів на економічному підґрунті.

Тому задекларована у Конституції побудова соціальної економіки є поки що орієнтиром для консолідації різних політичних сил держави та широких верств населення навколо цілісної довгостроковою вигідної для більшості населення держави програми економічного розвитку. Основні компоненти цієї програми мають бути складені за участю провідних економістів, юристів, політологів. Розробка моделей реформування та розвитку соціальної політики держави у перспективі могла б допомогти створенню економічної моделі розвитку, яка задекларована у Конституції України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: Стан., тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник / За ред. П.Т. Саблука та ін.–Вип. 6.–К., 2003.–764 с.; Новикова О., Жаліло Я., Белінська О. Пріоритети соціальної політики України / Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки.–К., 2004.–С. 42-53; Панасюк Б. Економічна політика в Україні наприкінці ХХ ст.–К., 2004.–744 с.; Жаліло Я., Белінська Я. Особливості соціально-економічного розвитку України в 2004 – першій половині 2005 р. // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – К., 2005.–С. 22-36; 2. Історія України: Навчальний посібник.2-ге видання.–К., 2003.–С. 632; 3. Там само.–С.633; 4. Гальчинський А, Львовичкін С. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – К., 2004.–С.28; 5. Жаліло Я., Белінська Я. Особливості соціально-економічного розвитку України в 2004 – першій половині 2005 р./ Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України// Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки.–К., 2004.–С.33.; 6. Новикова О., Жаліло Я., Белінська О. Пріоритети соціальної політики України // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки.–К., 2004.–С. 42; 7. Жаліло Я., Белінська Я. Особливості соціально-економічного розвитку України в 2004 – першій половині 2005 р. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України / Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки.–К., 2004.–С. 33; 8. Статистичний щорічник: Сільське господарство за 2003 рік.–К., 2004.–С. 342; 9. Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки).–К., 2002.–С. 29; 10. Жаліло Я., Белінська Я. Стратегічні завдання економічного та соціального розвитку України // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки.–К., 2005.–С. 29; 11. Панасюк Б. Економічна політика в Україні наприкінці ХХ століття.–К., 2002.–С. 634.

Г.Я. Буртяк, В.І. Юр'єв

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ В УКРАЇНІ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ

У науковій літературі поняття „конфлікт” (від лат. слова *conflictus*) означає зіткнення не співпадаючих інтересів, поглядів, дій як окремих осіб, так і політичних партій, громадських організацій, етнічних груп, держав та їх органів, суспільно-політичних систем.

Конфлікти супроводжують людство протягом усього історичного шляху впродовж життя людини. Вони зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, а саме: нерівністю людей, соціальних і національних спільнот; несумісністю суспільних та індивідуальних цінностей; невідповідністю між сподіваннями та дійсністю; відмінністю у політичній культурі, типах лідерства; відсутністю достовірної оперативної інформації; прагненням завоювати та утримати владу.

На побутовому рівні панує думка, що конфлікти в основному мають негативні функції. Дійсно, важко заперечити, що наявність конфліктів, особливо довготривалих, створює загрозу

ліквідації наявної політичної системи, негативно впливає на авторитет і функціонування влади, є життєво небезпечною для учасників конфлікту; виникнення ж конфліктів у сфері науки, освіти, культури привносить елемент духовної деградації.

До позитивних відносять конфлікти, які дають можливість природним шляхом підтримувати динаміку суспільно-політичного життя, що призводить до поновлення і творчої модернізації політичної системи; допомагає зняти напругу в суспільстві, досягти внутрішньо-групової згуртованості; знайти союзників, які здатні підтримати і посилити конфліктуєчу сторону; стимулювати свою активність, творчість, домогтися соціальних змін.

У сучасній науковій літературі виділяють два основні підходи щодо визначення сутності поняття *конфлікту*, які сформульовані американським соціологом Т.Парсонсом та німецьким політологом Р.Дарендорфом. Т.Парсонс зокрема вважає, що кожне суспільство є відносно стійкою й стабільною культурою. Кожний елемент такого суспільства робить свій посильний внесок для підтримки діючої політичної системи; кожне суспільство є добре інтегрованою структурою, функціонування якої спирається на ціннісний консенсус його членів. Основним методом забезпечення належної стабільності та інтеграції такого суспільства є співпраця конфліктуєчих сторін. Р.Дарендорф, навпаки, стверджує, що конфлікт у політиці є звичайним явищем. На його думку, відсутність конфлікту в суспільстві є чимось дивовижним і ненормальним. Адже кожне суспільство не є незмінним, тут не існує сталості, немає нічого постійного, воно пронизане розбіжностями та конфліктами. Головне для кожного суспільства – відшукати належні форми і методи розв'язання конфліктів. „Той, хто вміє справлятися з конфліктами, - писав він, - той бере під свій контроль ритм історії. Той, хто втрачає таку можливість, дістає цей ритм собі у супротивники”.

В основі соціально-політичних конфліктів і криз лежать глибокі розходження між різними політичними системами, державами, партіями, політичними лідерами, основу яких складає відмінність, неспівпадання, альтернативність, а часом і непримиренність різних політичних орієнтацій. Як правило, вони виникають за умов, коли відсутні або блокуються можливості послаблення політичного напруження, а причиною їх виникнення можуть бути будь-які вчинки чи прийняті рішення протидіючих сторін. За всієї різноманітності підходів до цієї проблеми спільним для них є одностайне розуміння політичного конфлікту як постійнодіючої форми боротьби за владу в суспільстві, подальший розвиток та вдосконалення політичної системи.

Проблематика соціально-політичного конфлікту в історії світової політичної думки має давні традиції. Найбільший внесок у розроблення теорії конфлікту зробили Аристотель, Т.Гоббс, Н.Макиавеллі, Д.Віко, А.Токвіль, К.Маркс, М.Вебер, В.Парето, Е.Дюркгейм, Т.Парсонс, Р.Дарендорф, Л.Козер, Дж.Рекс та інші.

З метою розвитку конфліктології як науки в сучасній Україні створено ряд наукових центрів та інститутів, які займаються цією проблемою. Доволі інтенсивно її почали розробляти в інституті соціології НАН України¹, Українському науково-дослідному інституті проблем молоді², в Національному інституті стратегічних досліджень³, Міжнародному інституті глобальної і регіональної безпеки⁴ та інших наукових центрах. У 1996 р. створено Всеукраїнське товариство конфліктологів.

Серед сучасних українських вчених, які досліджують теорію і практику соціально-політичних конфліктів, варто відзначити праці І.Бекешкіної, Д.Видріна, Д.Дзвінчука, В. Кременя, В.Литвина, В.Пазенка, В.Перебенесюка, А.Ручка, Ф.Рудича, В.Танчера, М.Томенка, С.Телешуна та інших.

Порівняно незначна кількість наведених вище наукових праць з питань конфліктології пов'язана, насамперед, з тим, що в радянські часи ця проблема активно не досліджувалась і набула певного розвитку лише в останні 10-15 років. Внаслідок цього об'єм і якість матеріалів, накопичених в результаті наукових досліджень в Україні, значно поступається кількості і якості західних. В опублікованих працях не в повній мірі розкрито сутність та природу соціально-політичних конфліктів в Україні, що і спонукало авторів даної публікації до більш глибокого дослідження цієї проблеми, зокрема щодо розкриття змісту та причин виникнення сучасних соціально-політичних конфліктів (між „реформаторами” і „консерваторами”), виробничих конфліктів, (між елементами ланцюга „регіон-центр-регіон”, на міжпартійній та внутріпартійній основі) мовних, міжконфесійних, міжнаціональних, зовнішньополітичних, міжособистісних).

Характеризуючи сучасний розвиток української держави і суспільства, практично всі без винятку – як політики, так і науковці, як праві, так і ліві – вказують на значне затягування перехідного процесу становлення цивілізованої, демократичної політичної системи в Україні, що породжує підвищений рівень суспільно-політичної конфліктності. Нинішній етап розвитку України

.....
супроводжується постійними конфліктами між виконавчою та законодавчою владою, партіями і рухами, окремими політичними лідерами, фракціями в парламенті, апаратами Президента, Уряду та Верховною Радою, між місцевою і центральною владою, а також владою і різними прошарками населення тощо.

„Відповідно значна кількість конфліктів, які сьогодні виникають в Україні, - зауважує Голова Верховної Ради, член-кореспондент НАН України В.Литвин у статті „Сучасна Україна у дзеркалі суспільно-політичних конфліктів”, - потребують для свого розв’язання вже не просто якоїсь одноразової дії чи одиничного рішення, а цілого комплексу надзвичайно складних заходів, що вимагають величезних витрат ресурсів – політичних, економічних, матеріальних, фінансових, організаційних тощо”⁵.

Одним із найгостріших конфліктів у сучасному суспільстві є суперечність між двома рівновеликими соціальними групами, які можна умовно визначити поняттями „реформатори” та „консерватори”. Незважаючи на те, що кінцеві цілі державного і суспільного розвитку були визначені Конституцією, де Україну проголошено суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, – внаслідок непослідовності, низької ефективності реформ, корупції та непрофесійної діяльності владних структур, у суспільному та політичному середовищі країни стався розкол, створено ґрунт для широкомасштабного протистояння всередині країни. Чимало людей розчарувались у доморошених демократах, а на цій основі в демократії. Багато з них і досі ідеалізують недалеке минуле.

Весь подальший процес політичного розвитку України вирішальним чином залежатиме від того, наскільки вдасться вирішити саме цей конфлікт, розв’язання якого можливе лише з допомогою діалогу і консенсусу, оскільки його суб’єктами виступають мільйони громадян України. Шлях до розв’язання цього глобального конфлікту лежить у подальшій стабілізації, демократизації та гармонізації суспільства, створенні правової держави, підвищенні матеріального та духовного рівня життя широких верств населення.

Загальною загрозою політичній стабільності залишається складна ситуація в економіці України. Стагнація виробництва, зростання тіньової економіки, корупції, значне підвищення цін на промислові та продовольчі товари, зниження купівельної спроможності населення, катастрофічне зростання бідності, неприхована заклопотаність багатьох „публічних політиків” власним облаштуванням, призводять до нагромадження нерозв’язаних проблем і викликають незадоволення народних мас політикою владних структур. Все це спричинює конфлікти, перш за все, у виробничій сфері: з питань заробітної плати, техніки безпеки, соціальних послуг, недемократичності управління. Такі конфлікти породжують мітинги, пікети, страйки, випуск продукції без її відвантаження замовникам. Розв’язання цих конфліктів можливе при послідовному проведенні реформування економічної сфери, подоланні корупції, підвищенні відповідальності та професіоналізму керівних кадрів держави.

Значними мікрополітичними чинниками дестабілізаційних процесів у державі є напружені відносини між Президентом, Урядом і Верховною Радою. Особливу увагу слід звернути на природу політичного конфлікту в українському суспільстві, який виник у результаті підготовки та проведення президентських виборів 2004 року, внаслідок чого (хоча нам не хотілося б це визнавати) Україна, по суті, поділена на „Схід” і „Захід” – прихильників В.Юшенка і В.Януковича. Порушення виборчого законодавства, фальшування виборів призвели до зростання політичної напруги в суспільстві, проведення третього туру президентських виборів, створення такої політичної ситуації в державі, яка породила нові конфлікти, котрі вимагають якнайшвидшого розв’язання.

Неабияким фактором конфліктогенної ситуації в Україні є також напруга між елементами ланцюга „регіон – центр - регіон”, тобто конкуренція між регіональними, політичними і фінансово-промисловими елітами за здійснення впливу на прийняття рішень центром. Нині чітко простежуються три-чотири центри регіонального впливу – Донецький, Дніпропетровський, Київський, Кримський. Головні причини виникнення напруги між ними пов’язані з розподілом фінансових і матеріальних ресурсів, бюджетною політикою центру, рівнем впливу тіньової економіки й криміналітету на прийняття політичних рішень.

Досить поширеними є міжпартійні та внутріпартійні конфлікти. Адже багатопартійність як явище внутріпартійного життя суспільства і як прояв політичного плюралізму не тільки не виключає, а навіть передбачає можливість таких конфліктів. Враховуючи наявність в Україні великої кількості політичних партій (станом на 1 січня 2005 р. - 127), їх розмаїтість та розмитість, низький рівень ідеологічної та політичної визначеності, проведення чергових виборів на пропорційній основі,

ймовірність збільшення конфліктів між різними політичними силами, в т.ч. і з однорідними ідеологіями, зростатиме. Однак дуже важливо, щоб при їх розв'язанні конфліктуючі сторони дотримувались політичної культури, проявляли толерантність до інших точок зору.

Важливими чинниками, що впливають на збереження конфліктогенності у політичній сфері, є мовні проблеми. Йдеться, зокрема, про конфлікти з приводу надання російській мові статусу державної, які вимагають законодавчого вирішення.

На шляху відродження України серйозні перешкоди становлять міжконфесійні конфлікти. Така бажана для нашого суспільства внутрішня стабільність порушується ворожнечею між церквами, ієрархами, священиками, віруючими. Спектр їх протистояння досить високий: боротьба за храми, майно, лідерство, сфери впливу. Мова в даному випадку йде, в першу чергу, про серйозні конфлікти всередині православ'я – розкол Української Православної Церкви на прихильників Київського патріархату (УПЦ-КП) і Московського, основною причиною якого є неоднакова реакція на національне відродження та темпи українізації церкви. Даний релігійний конфлікт має багатоплановий характер і проявляється як на політичному, так і на богословсько-ієрархічному та побутовому рівнях.

Політичні партії, рухи, організації, окремі діячі вбажають у тій чи іншій релігії, церкві свою опору, залучають віруючих до членства у своїх лавах. За таких умов церкві важко залишатися поза політикою. Міжцерковний конфлікт проявляється також на богословському рівні. Кожна із церков устами своїх богословів теоретично обґрунтовує свою роль і місце в історії українського народу, доводить своє право на лідерство в сучасному процесі національного відродження. Міжцерковний конфлікт на побутовому рівні знаходить вияв у нетерпимому ставленні віруючих одних конфесій, церков до послідовників інших, відвертій ворожнечі між ними. Міжцерковний конфлікт на рівні буденної релігійної свідомості – це одна з форм масового протистояння людей у суспільстві, яка призводить до порушення громадського спокою, створює напругу у певному регіоні, населеному пункті.

Серед політичних конфліктів важливу роль відіграють суперечності на національній основі. За оцінками міжнародних та вітчизняних експертів, національна політика України протягом останніх років була привабливою для багатьох, зокрема сусідніх, країн як така, що забезпечувала належний спокій в державі, хоча нерозв'язаних питань залишилося чимало.

Найбільш конфліктогенною ситуацією на національній основі в Україні є кримськотатарська. Вона породжує цілий „букет” невирішених проблем, а саме: проблему історичного плану (досі не вирішено, хто нестиме відповідальність за депортацію кримських татар, і як ставити питання про матеріальну та моральну компенсацію за понесені збитки); проблему відсутності матеріальних і фінансових ресурсів для забезпечення переселення та облаштування; проблему доступу кримських татар до землі на півострові, тенденції анклавізації при розселенні кримськотатарської спільноти; комплекс проблем політичного характеру (певна закритість кримськотатарських громадсько-політичних організацій, негативне ставлення місцевого населення і влади до претензій з боку кримськотатарської спільноти). Нині ситуація на півострові контролюється. Цьому, зокрема, сприяє відсутність відкритих проявів ісламського фундаменталізму у кримськотатарському середовищі, певне дистанціювання кримських татар від місцевого криміналітету. Однак загроза виникнення міжнаціонального конфлікту в Криму залишається.

Належної уваги заслуговує розгляд зовнішньополітичних конфліктів України з іншими державами та міжнародними організаціями. Мова, зокрема, йде про конфлікти через невиконання нашою державою ряду вимог ПАРЕ, через миротворчу місію в Іраку, участь у боротьбі з міжнародним тероризмом. Мають місце міждержавні конфлікти з Румунією через територіальні претензії, суперечності з Росією через проблеми спільного економічного простору, о.Тузли тощо. Політичні конфліктні ситуації виникли в суспільстві через можливий вступ України до ЄС, НАТО, ВТО, ЄС. Все це вимагає більш прозорого активного проведення роз'яснювальної роботи серед громадян країни і за її межами щодо сутності існуючих проблем та можливі шляхи їх розв'язання.

Окремо варто наголосити на міжособистісних конфліктах, що мають місце між політичними лідерами, представниками різних політичних течій, між членами однієї і тієї ж політичної партії, основою яких, як правило, є зіткнення власних амбіцій та політичного безкультур'я.

В.Литвин стверджує, що нинішній український політикум в основному демонструє не стільки політичні конфлікти, скільки конфлікти в політиці чи конфлікти політиків, що здебільшого носять особистий характер⁶. З такою трактовкою проблеми важко погодитись, оскільки з міжособистісних вони можуть перетворитися у міжгрупові, втягуючи в свою орбіту значні маси людей. Про це,

зокрема, свідчать вересневі події 2005 року, коли міжособистісні конфлікти між представниками владної команди -- Прем'єр-Міністром України Ю.Тимошенко і секретарем Ради національної безпеки П. Порошенком, сутність яких була оприлюднена екс-державним секретарем О. Зінченком та іншими політиками, призвели до глибокої політичної кризи в державі, в т.ч. і до відставки уряду та звільнення з посади секретаря РНБУ, інших представників влади, що негативно позначилось на іміджі України.

І, нарешті, декілька слів про управління конфліктами між окремими особами на побутовому рівні. Перш за все, визначимо основні ознаки поведінки особи, що свідчать про наявність потенційного конфлікту, а саме: неадекватна поведінка, демонстрація зверхності, формальна ввічливість, пошук винних, звинувачення колективу або його окремих членів. Причинами таких конфліктів найчастіше бувають надмірна завантаженість, нечіткий розподіл прав і обов'язків, невідповідність посади і компетентності, незадовільний стиль керівництва, погані умови праці, невизначеність власних цілей і перспектив зростання, психологічна несумісність членів групи, обмеженість особистих можливостей.

Існує велика кількість порад щодо розв'язання конфліктних ситуацій, зокрема методика вирішення міжособистісних конфліктів шляхом реалізації наступних кроків: а) опис (початок розмови з конкретного і максимально об'єктивного опису конфліктної ситуації); б) визначення варіанту поведінки, за допомогою якого можна усунути конфлікт; в) наслідки – інформування про те, якою буде вигода (чи невигода) тієї особи, яка змінить свою поведінку. Однак забезпечити ідеальні форми і методи подолання конфліктних ситуацій для кожної особи неможливо, що вимагає від особистості виробити для власних потреб свою індивідуальну стратегію і тактику поведінки у кожній окремо взятій конфліктній ситуації.

Для того, щоб уникнути появи і розвитку соціально-політичних конфліктів, дуже важливо вчасно знаходити шляхи до їх запобігання та розв'язання. Існує чимало форм і методів подолання конфліктів, серед яких найбільш поширеними є: відкладання, посередництво та переговори. Так, метод відкладання використовується на початковому, передконфліктному етапі, коли конфліктна ситуація лише назріває. Цей метод є досить поширеним, однак малоефективним, оскільки новий конфлікт може спалахнути в будь-який час з новою силою. Метод посередництва застосовується на будь-якому етапі конфліктної ситуації, особливо на етапі її загострення. У ролі посередників можуть виступати особи, яким певна організація доручила ввійти у контакт з конфліктуючими сторонами; установа, яка за родом своєї діяльності покликана розв'язувати конфліктні ситуації (арбітраж); держава, що має найбільше можливостей (закони, матеріальну базу, авторитет) для вирішення наявних суперечностей. Метод переговорів є найбільш результативним та надійним, порівняно з іншими, оскільки він може використовуватись на всіх етапах розвитку конфлікту і завершується, як правило, прийняттям рішень, що влаштовують обидві конфліктуючі сторони.

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

1. Як уже відзначалось, соціально-політичні конфлікти і кризи в суспільстві виконують як негативні, так і позитивні функції. Важко заперечити, що вони приносять чимало незручностей людям. В той же час політичні конфлікти виконують і позитивні функції, даючи змогу конфліктуючим групам суспільства і влади про інформувати громадськість про свої інтереси та потреби, стимулюють позитивні зміни в суспільстві, виступають постійнодіючими формами його подальшого розвитку. Отож твердження окремих політологів про існування суспільства або цілком безконфліктного, або з незначними локальними конфліктами виявились науково-неспроможними. Як стверджує французький політолог Б.Гурней: „У світі існує лише одне місце, де немає конфліктів - кладовище”.

2. Як бачимо, соціально-політичні конфлікти в сучасній Україні є досить поширеними. Їх природою і основним змістом є нестабільна політична ситуація в державі, низький рівень громадянської свідомості суспільства, незадовільний стан економіки, конфлікти у виробничій сфері, високий рівень корупції, низький життєвий рівень громадян, постійні непорозуміння між Верховною Радою, Президентом та Урядом, окремими регіонами та центром, суперечності на національній, мовній та релігійній основах, конфлікти між політичними партіями, правлячою елітою та опозицією, між окремими політичними лідерами. Далеко не останню роль у виникненні політичних конфліктів відіграють такі фактори, як відчуження народних мас від держави, органів державної влади, місцевого самоврядування; низький рівень громадської самосвідомості, незадовільна інформованість про реальний стан справ; високий рівень активності опозиційних структур; позиція засобів масової інформації, нерішучість, некомпетентність відповідальних осіб на всіх рівнях.

Однак як свідчить аналіз конфліктогенної ситуації в Україні, нині у державі не сформувалися радикальні політичні сили, яким було б під силу „розв'язати” в своїх інтересах відкритий політичний конфлікт, довівши його до агресивної силової стадії. В той же час масштабний політичний конфлікт на латентній (прихованій) стадії в суспільстві все ж таки існує.

3. Для того, щоб уникнути появи і розвитку конфліктно-кризових ситуацій, дуже важливо вчасно знаходити шляхи до їх запобігання та розв'язання. У зв'язку з цим варто, в першу чергу, подбати про підготовку компетентних спеціалістів, здатних виконувати завдання з врегулювання конфліктів та їх запобігання, передусім політичними методами. Тут на перше місце виходить вміння аналізувати політичні події, виявляти протидіючі сторони; володіти необхідними статистичними даними та даними соціологічних досліджень; уміти аналізувати події та телепередачі, періодичну пресу, листівки, які висвітлюють інтереси протидіючих сторін, лозунги, під якими проходять маніфестації та мітинги.

Принципово важливим є вміння вибирати способи і стиль поведінки учасників розв'язання конфліктів (морально-правовий, силовий, примусово-переговорний, ідеалістичний), вміло скористатися спеціальними конфліктологічними процедурами (парламентські дебати, узгоджувальні комісії, громадські суди, різноманітне судочинство, Конституційний суд), які широко використовуються у світовій практиці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бекешкіна І.Е. Конфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. – К., 1994. – 48с.; Ручка А.А., Танчер В.В. Теория конфликта // Очерки истории социологической мысли. – К., 1992. – С.219-245; 2. Соціальні конфлікти: Проблеми вияву конфліктного потенціалу молоді, прогноз її готовності до конфлікту: Наук. звіт. – 1993. – 148 с.; Перебенесюк В.П. Межцерковные конфликты на Украине: филос. – социологический анализ. – М., 1992. – 200 с.; Перебенесюк В.П., Бекешкіна І.Е. Соціальний конфлікт і молодь. –К., 1994. – 108 с.; 3. Соціальна напруженість і конфлікти // Соціально-політична ситуація в Україні: Стан і тенденції розвитку (середина 1993р.): Наукові доповіді. –К. – 1993 – Вип.15. – С 35-39. Перебенесюк В.П. Соціальні конфлікти в Україні: Потенціал, сфери розгортання, проблеми розв'язання (громадська думка молоді). – К., 1994. – Вип. 31; 4. Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. –К. 1997. – 494 с.; 5. Литвин В. Сучасна Україна у дзеркалі суспільно-політичних конфліктів // Урядовий кур'єр. – 2002. – 23 листопада; 6. Там само.

О.П. Коляструп

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТСЬКИХ ГРУП ТА ФРАКЦІЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ДРУГОГО СКЛИКАННЯ У 1994-1998 РР.

У новітній історії України Верховна Рада відіграла і продовжує відігравати одну з найвизначніших ролей. Саме вона ухвалила Акт про незалежність і Декларацію про державний суверенітет України. Парламент, сформований в умовах незалежної України, прийняв на себе головну роль у розробці основних підвалин новітньої української держави. На долю Верховної Ради випало затверджувати Конституцію України, Основний закон держави, від якого залежить не тільки весь державний лад країни, а й те, яким чином буде відбуватися її подальший розвиток. Ухвалення Конституції та розробка основних законів, які сприяли становленню української держави, не можливо об'єктивно оцінити, не дослідивши основних політичних сил, які, власне, і були головними учасниками цих подій.

Питання роботи Верховної Ради України у перші роки відновлення української державності на сучасному етапі цікавить чимало дослідників. Перша спроба ґрунтовного дослідження українського парламенту як однієї з найвизначальніших сил в Україні була зроблена у книзі В. М. Литвина „Політична арена України: дійові особи та виконавці.”¹ У цьому дослідженні дана оцінка діяльності Верховної Ради у контексті зміни владних інституцій в Україні, починаючи з періоду перебудови і до 1994 року. Хоча у першій монографії об'єкту нашого дослідження – Верховній Раді другого скликання – присвячено лише один з розділів про початковий етап її діяльності, судження автора є конче важливими, оскільки фіксують політичні оцінки стосовно наслідків виборів і формування політичних груп і фракцій. Тим паче, що у наступній праці „Україна: досвід та проблеми державотворення”² автор продовжив і поглибив історичний аналіз державотворчої діяльності парламенту у перше десятиліття незалежності. Економічні, політичні, соціальні процеси, які відбувались в Україні у період з 1991 по 2001 роки, знайшли відображення у праці С. В. Кульчицького „Закономірності державотворчого процесу в Україні”³, відповідну увагу приділено і